

DRAGAN
VELIKIĆ

Adresa

Beogradski roman

■ Laguna ■

Copyright © 2019, Dragan Velikić
Copyright © 2019 ovog izdanja, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sanji

*Uvek ćeš u ovaj grad stizati. Da nekud drugde odeš – ne
nadaš se –
nema za tebe broda, nema puta.
Kao što si svoj život ovde proćerdao, u ovom tako malom
kutu,
straćio si ga i na celoj kugli zemaljskoj.*

Konstantin Kavafi

1.

„Lupali neki ljudi“, kaže predsednica kućnog saveta. „Neki važni ljudi. Dovedi silne radnike. Ako ovako nastave, srušićemo se! Statiku će poremetiti. Dole, u podrumu, pojavila se pukotina pored strujomera, to ste videli. Sad se širi. Zato se i lift zaglavljuje. Mogu oni da pričaju da to nema veze, ali ja vam tvrdim da je od toga. Krađu nam struju i vodu. Šta da radimo? Imate li nekog u upravi grada?“

On zamišljeno odmahuje glavom.

„Nemam, rekao sam vam.“

Ona nastavlja, kao da ga nije čula.

„Više ne znam kome da se žalim. Unišćite nas lupeži.“

Hteo bi da krene, žuri mu se, ali ona stoji posred stepeništa. On gotovo ovlaš, ne pomerajući ostatak tela, jednom nogom zakorači na stepenik, izgovarajući:

„Draga gospođo Gita, njih je nemoguće mimoći kada dođu ona vremena. A uvek dođu. Kod Bulgakova, Harmsa, Kundere...“

Slaba nada da će ona uzmaknuti pred ovim njoj neprepoznatljivim imenima. Predsednica kućnog saveta nadire još silnije ka njemu.

„Koja ona vremena, gospodine Todoroviću? O čemu govorite? Za ovih mojih šezdeset i osam godina samo takva vremena i poznajem.“

„Šta ćete...“

Todorović lagano, ostatkom tela, kreće za onom nogom na stepenici.

„Bulgakov je pisac, znam ga. Rus. A taj, Hans?“

„Harms. Danil Harms.“

„Nemac, je li?“

„Ne, i on je Rus. Pisao je kratke priče.“

„Nije ovo za kratku priču. Ovo je za roman. I to u nastavcima. Jeste li videli onu firmu što su okačili na zgradu, videli ste kolika je! Treći mesec već dinara nisu platili. Ne znam više kome da se žalim. Svi su oni uvezani. Ako i vi nemate nikoga u opštini... pa vi ste učen čovek, na važnom ste mestu...“

„Ma dajte, gospođo Gita, kakvo je to važno mesto?“

„E, loše nam se piše... Ali šta se ja čudim – živimo u razbojničkoj državi.“

U njemu zatitra nada, jer je konstatacija o razbojničkoj državi obično dolazila na kraju tirada besne a nemoćne žene; smešne na prvi pogled, ali jedine kojoj je u tom staništu sve samih „rođenih Beograđana“ bilo stalo do toga da se izbori za red.

I tako već mesecima traje dijalog na stepeništu između stanara sa drugog sprata, Vladana Todorovića, dokumentariste u Muzeju pošte, koji se skoro godinu dana ranije doselio u zgradu broj dvadeset i tri, u tihoj ulici

nadomak Tašmajdanskog parka, i gospođe Gite, alias Margite Šoškić, predsednice kućnog saveta, koja je u toj zgradi rođena. Četvorospratnica je u međuvremenu – a to međuvreme je njen život – porasla za još jedan sprat.

„Vanbračno uvećanje stambenog prostora“, kako je gospođa Gita krstila nelegalnu gradnju, realizovano je odmah nakon NATO bombardovanja, u leto 1999. godine. Bombardovanje je predstavljalo krunu decenije koja mu je prethodila, decenije strmoglava u bezdan jedne koliko-toliko normalne države, tokom koje su se institucije društva nezaustavljivo i naočigled javnosti pretvarale u prah. Glasove razuma koji su upozoravali na pogubne posledice tekućeg razaranja uspešno su nadjačavali bubnjevi rata, odvlačili pažnju na drugu stranu, i kataklizma je mirno mogla da se završi. Sa bombardovanjem je kaos dobio međunarodno punomoćje, a puko preživljavanje se ustanovilo kao vrhovni princip u čitavom društvu. Sve je bilo dozvoljeno. U podrumu je na dva nivoa neko vreme postojao *Opelov* servis, koji je preko noći zatvoren, da bi zatim deo tog prostora uzela od grada u zakup ista osoba koja je u prizemlju držala kafić.

„Naravno da vi to ne možete da razumete, jer niko normalan to razumeti ne može“, rekla je novom stanaru gospođa Gita samo nedelju dana nakon njegovog useljavanja. „Na čitavoj Paliluli ne postoji zgrada u kojoj ne živi barem jedan skot, međutim, ova naša je leglo skotova, koji će za sitnu crkavicu da se združe sa svakakvim ološem. Tako je uvek bilo. Kao da smo ukleti. Nikako da nas ostave na miru. Eto, sada onaj Vujić iz gradske vlasti, zapravo njegov brat, uzeli u najam od firme *Prostor Beograda* i donji nivo našeg podruma, ostavili nam samo šupe. Hoće

da grade samoposlugu. Sve bez dozvole. U opštini me šetaju od jedne do druge službe. Pa, nisam luda, vidim ja da je sve to korumpirana banda. Pamtim dobro kako je počelo. Sa onim penzionisanim supovcem sa četvrtog sprata, koji je još osamdesetih bez dozvole uzeo vešernicu i pretvorio je u garsonjeru. Posle prodao i stan i garsonjeru kriminalcima koji nam već dvadeset godina vršljaju po zgradi. I samo se smenjuju, sve gori od goreg.“

Gospođa Gita je na neki njemu nerazumljiv način doznavala kad on ulazi u zgradu, i često bi baš tada izvirila iz svog stana u prizemlju, preprečivši mu put, zadihano iznoseći neku neodložnu temu u vezi sa zgradom. Nije mu uvek bilo do razgovora, ali bi pristojno ostajao da sluša, jer je vrlo brzo shvatio da zahvaljujući njoj zgrada izgleda i funkcioniše kao bilo koja u Beču, a tamo znaju kako se kuća održava. Bilo je i nešto još značajnije – snabdevala ga je informacijama, dragocenom građom za nešto što je sanjao da jednog dana ostvari, ako se usudi, ako vidi da to što sanja čvrsto drži u rukama. Nije se nikome poverio, jedva se i sebi usudio da prizna da sve te rečenice koje prebira po glavi dok šeta Tašmajdanom, svi ti papirići koje skuplja, svi ti isecci iz novina, sve to vodi jednom cilju – jednoj velikoj knjizi o Beogradu. Njegovoj knjizi.

Ušavši u stan, zapisivao je Gitine reči: kuća je sagrađena pred sam rat i jedina je u ulici ostala netaknuta u nemačkom bombardovanju 1941. godine; ni „prijateljska razaranja“ savezničkih aviona na Uskrs, na kraju rata, nisu joj naudila; vlasnik, bogati rentijer, predvideo je garažu za svaki stan, i to u ono vreme; živeo je sa kućnom pomoćnicom kojom se posle rata oženio, nisu imali dece. Nije se gospodin Leopold usudio na taj korak sa služavkom

dok mu je majka bila živa, zvala ga je Poldi, Česi su bili poreklom, kažu da su za majkom ostali sanduci svilenih haljina, bunde, lisice, šeširi. Kud je mogla sanjati da će služavka te stvari nositi. Istina, gospođa Gita je sve to o majci samo čula od svoje majke, a i rentijera jedva da pamti, retko je izlazio iz stana. Bivše služavke dobro se seća, živeli su na četvrtom spratu; od onolikog bogatstva, nakon nacionalizacije rentijer spao na dve sobe. Gospođa Gita u trenutku menja vreme. „Ovi danas samo grabe i otimaju, sve bi da steknu preko noći, gori su nego komunisti posle onog rata; šta nam vredi što će i njihovo proći; ili, ipak, neće? Šta vi mislite, gospodine Todoroviću? Jači su ovo formati, bezdušniji, karikature... 'Šta je, baba, šta se buniš? Je l' hoćeš da te pojede mrak?' – tako mi je pre neki dan rekao onaj Vujićev brat, kriminalac koji reketira pola Beograda...“

Još dugo nakon što uđe u svoj stan, Vladan nosi u sluhu glas gospođe Gite. To je ta moćna intonacija koja mu svaki put podigne dijafragmu, odvodi ga iz zatočeništva svakodnevice u neke druge prostore i vremena, posle čega on nastavlja da putuje i dalje i dublje. U tursko doba beše zabranjeno u varoši pušiti na ulici. Začas bi negde planuo krov od slame. Tek na izlasku iz varoši, na mestu u blizini kamenoloma, smele su se paliti lule. Odatle Palilula. Reč kao odbegla iz kakve dečje uspavanke. Lula-lula-pali-lula... Palilula.

Upravo tu, ispod Tašmajdana, nalazio se jedini deo turskog Beograda koji nije porušen, gde su Austrijanci tokom svoje dvadesetogodišnje vladavine naselili

nemačke seljake i podigli selo Karlstal. Nakon odlaska Austrijanaca iz Beograda 1739. godine nestalo je i ovo naselje. Ipak, kad god krene od Palilulske pijace Aberdarevom ulicom prema Tašmajdanskom parku – gde će na terasi kafea *Poslednja šansa* popiti jutarnju kafu, a zatim se uputiti u Muzej pošte – ugleda vojnike sa tamnim klobučastim šeširima kako se dovikuju na nemačkom, da bi zatim nestali pred napadačima u drečavim odorama sa turbanima i isukanim sabljama. I stalno tako, jedni gospodari smenjuju druge, jednako okrutni spram raje naučene na teror i trpljenje.

Ništa na ovom svetu ne iščezava sasvim. Uvek nešto preostane, kakav znak interpunkcije – zlatni prsten, zenica topaza, muštikla od slonovače. Ali i ono što korodira, truli, u prah se pretvara, traje neko vreme u nečijem vidokrugu. Kao što Vladan pamti vitraž kredenca u trpezariji Hristine Sedrlandić, u čijem pansionu su iznajmljivali sobu kad god su majka i on boravili u Vrnjačkoj Banji. Engleska pastorala: zeleni brežuljci, bele tačke ovaca, pastir pod drvetom. Kredenc je kupljen u Londonu, poklon Hristininog dede Nila Sedrlanda svojoj ženi Jelisaveti. Bio je telegrafista u srpskoj pošti. Pred kraj života dodao je svome prezimenu nastavak „ić“.

Vladan je već dve godine živio sam. Nije se razveo od Snežane, već se samo sa nekoliko kofera i torbi odselio. Odlučio je da pre nego što ode na onaj svet proživi kako on hoće. Sve je počelo banalno, onog dana kada je umrla glumica koju je obožavao. Bio je prilično potresen, i hteo je da to podeli sa Snežanom, da joj kaže koliko je voleo tu ženu, njenu

iskrenost. Međutim, ona je planula. Oči su joj se zasuzile, lice iskrivilo, kao da ju je uvredio tom konstatacijom.

„Kakva iskrenost! To je kontrolisana iskrenost, gora od laži. Nikada ta ne bi rekla nešto što joj ne ide u prilog, što ruši sliku o njoj. Na to se takvi kao ti uhvate. Na hinjenu iskrenost. Jeste, bila je dobra glumica, ali svakako ne genijalna. Imala je ličnu harizmu, to je drugo. Glumice su...“

Navela je neke koje je ona smatrala velikim. Vladan je ućutao, ali sve mu je to bilo mučno, to što mora da se stidi jer je – uostalom, kao i većina – preminulu glumicu voleo da gleda, i to mnogo više nego te koje je Snežana pomenula kao važnije i talentovanije. Posebno jednu koju nije mogao da vidi očima, odvratna žena...

„Nisi ti kriv“, kazala je spustivši malo glas. „Generalno, iskrenost je retka, i teško prolazi kod većine.“

„Hoćeš da kažeš da sam ja većina?“

I tada je odlučio da se odseli. Bila je to ona kap koju je dugo čekao. Ćerki Vanji nisu ništa rekli. Ona je živela u Cirihi sa nekim taksistom, Turčinom. Čim je naslutila da se među roditeljima nešto loše dešava, prvim avionom doputovala je u Beograd. Još iste večeri pojavila se na vratima Vladanovog iznajmljenog stana kod Đeram pijace. Čitavu noć su razgovarali.

„Zaista je infantilno to što mi navodiš kao razlog. Posle dvadeset i pet godina otkrio si da bi trebalo da živiš po svome. Kako si do sada živeo? Po čijem diktatu? I kako da baš sada dođeš do tog saznanja?“

Ne prestaje da sipa reči, da ga zatrpava pitanjima na koja odmah daje odgovore. On gleda kroz nju u onaj dan kada je tako malo nedostajalo pa da se priča drugačije zavrsti; da se čitava jedna egzistencija ne dogodi; da Vanje

jednostavno ne bude. I ne samo nje, već nijedne od onih putanja kojima je kasnije prošao. Umesto u Pariz na jednogodišnju stipendiju, otišao je kod matičara. Onda se uselio u stan koji su im kupili Snežanini roditelji. Više nije bio zatočenik momačke sobe u roditeljskom domu. Država se raspadala, a njemu se sve otvaralo. Našao je posao u Glavnoj pošti. Bio je dovoljan samo jedan telefonski poziv njegovog tasta, starog lisca jugoslovenske spoljne trgovine. Pariz može da sačeka.

Verovao je da nadoknađuje prazne godine, sve što je propustio ko zna čijom krivicom, ali sigurno ne svojom. Nisu mu smetali viškovi kilograma njegove drage, nije ih video. Naprotiv, lomili su se u krevetu od strasti. Uzbuđivala ga je njena odlučnost. Nije bilo te prepreke pred kojom bi se zaustavila. To ga je oslobodilo straha, straha kojeg ranije nije bio ni svestan. Prvi put u životu je opušten. Nestao je grč za koji je mislio da mu je urođen.

Šta je trebalo tada da uradi, hiljaditi put se pitao. Kako je mogao da odoli toj ženi koja je nudila toliko toga? Zar je trebalo da umesto braka odabere samoću? Da čeka na neku drugu, pravu priču? Pa Snežana je njemu bila prava priča.

„Kako sam mogao da budem glup, toliko glup?“, pomislio je nebrojeno puta. Ponekad bi izgovorio naglas. Kad je bio sam, to je bilo u redu. Ali ta navika pričanja sa samim sobom, to se već širilo i na ulicu. Vanja ga je jednom pitala s kim se to svađao ispred *Politike*. Nije mogao da se seti; tog jutra za koje ga je pitala bio je sam. Ispostavilo se da ga je Vanjina drugarica videla u prolazu i čula kako nekom dovikuje: „Seljačino!“ Zbunio se, nije znao šta ćerki da odgovori, kako da joj kaže da priča sam sa sobom, da se

ulicom najčešće svađa sa svim onim seljačinama kojima u životu nije smeo da se obrati podignutim tonom.

Ali drugo je nešto mislio... Da, Snežana, brak. Da li se on to naivno uhvatio na lakoću nove egzistencije? Na bogatstvo? Biće da je presudio zamor materijala od skromnog života u kojem ništa nije nedostajalo, ali ničega nije bilo ni previše.

U šta se on zapravo zaljubio? Pokušavao je da se seti sebe tokom tih prvih susreta. Od svega je ostalo sećanje na gradove u kojima je Snežana provela detinjstvo i mladost. Milano, Rim, Pariz. Koliko puta je prelistao njene albume, prolazio kroz život bucmaste devojčice niskog rasta, pegavog lica i kotrljajućeg „r“, koja je imala više samopouzdanja nego on.

Vanja ima njegovu visinu, oči, svetao ten. Ali karakterom je na majku, otresita, ne manjka joj odlučnosti da uvek uradi baš onako kako je zamislila. Pa tako i odluka da nakon studija ode u svet, da se ne zanosi pričom ostanka u Srbiji, pričom koja je sva od konjunktiva i kondicionala. Vanja je dete imperativa.

I sada, dok je gleda kako hoda i priča, pred njim je ona devojčica koja ne miruje. Stalno je nešto krojila, makaze nije ispuštala. Govorila je da će biti frizerka. Znala je da se prikrade roditeljima kada bi zaspali, i odseče im po pramen kose. Jednom je na jastuku nacrtala krejonom njihove glave. Kao mali vudu ostavljala je znakove po kući. Sa petnaest godina odabrala je profesiju. Biće kostimograf. A kada je diplomirala, zbrisala je u Milano, da bi se zatim usidrila u Cirihi.

Vanja. Ime devojke u koju je Vladan u gimnaziji bio zaljubljen. Stanovala je u istoj zgradi. Kradom ju je

posmatrao sa prozora svoje sobe kada bi predveče izlazila. Pevala je u baru hotela *Mažestika*. Bila je pet godina starija. Kad god bi se sreli, Vladan je crveneo. Jednom ga je poljubila na stepeništu. Posle je otišla u Nemačku, gde je nastupala po noćnim klubovima. Zatim se odselila u Ameriku.

Šta je mislio onog dana kada je sa Snežanom došao kod matičara? Da je i on negde krenuo? Da se vrata sveta otvaraju? I plutajući se negde stiže. Važno je samo da matica nosi.

Pa i izbor studija, kako je on to odlučio? Zapravo nikakvih svojih ambicija ne može da se seti. Za istoriju umetnosti ga je opredelila knjiga koja mu je slučajno došla do ruku – *Životi slavnih slikara, vajara i arhitekata* Đorđa Vazarija. Utonuo je u biografije, stalno računao sa koliko godina su ti slavni ljudi pronašli sebe. Da je mogao, Vladan bi najradije upisao neki opšti fakultet, i tako obezbedio još četiri godine plutajućeg kursa.

Četvrt veka, čitav jedan život mu je prošao da bi tek tada shvatio šta zapravo hoće. Za početak, da živi po svome. A kada je otišao od Snežane, prvo u iznajmljeni stan kod Đeram pijace, našao se izgubljen unutar monotonog reljefa svakodnevice. Bio je više u sebi i sa sobom nego ikada pre. Kao balon od sapunice ishlapio je taj život koji je trebalo živeti. Nigde ga nije bilo. Gušio se u sebi od sebe samog, sav u pogrešnim replikama. Izgovara neodgovarajuće reči, iako oseća da su one prave sve vreme tu negde, nadohvat ruke. Nije da ne može da ih se seti, već neka sila u njemu u poslednjem času poturi pogrešnu reč. Odmalena se užasavao situacija u kojima je, kao na kvizu, hitro trebalo dati odgovor. Grozio se takmičenja. Nedostajalo mu je, po pravilu, još samo malo

vremena pa da do kraja uradi školske testove. Šta se to sa njim desilo da sa zakašnjenjem od četrdeset godina nalazi prave rečenice za situacije koje su sada zatrpane prašinom pluskvamperfekta?

Kao utopljenici isplivavaju iz dubina memorije trenuci u kojima se događalo nešto izuzetno važno, međutim, posle toliko godina pamtio je set banalnosti, obeleživače same po sebi, a gubio sećanje na ono što je trebalo upamtiti. Davna vožnja taksijem nakon povratka sa letovanja u Dubrovniku ostala je obeležena dubokim stidom. Tek što je završio treći ili četvrti razred osnovne škole. Sredina je sedamdesetih godina, na beogradskim ulicama se pojavljuju narandžaste zastave 1300 – vozila državnog taksi prevoznika. Jednim takvim vozilom kreću sa aerodroma prema kući. Tokom vožnje otac primećuje da zastava 1300 troši mnogo goriva. Taksista ne spori veliku potrošnju, ali ističe dobre osobine automobila, tako da pri kraju vožnje otac izjavljuje da će prodati starog sanbima i kupiti zastavu 1300. Vladan je zbunjen očevom odlukom. Taksista na to kaže da je sanbim, ipak, limuzina u poređenju sa „zastavinom sandučarom koja glumi fijata“, i da on nikada ne bi menjao konja za magarca. Situacija je tužna. Otac ne napušta svoju poziciju, ističe prednosti zastave, ne odustaje od namere da proda sanbima. Kasnije, stigavši kući, kaže kako je samo hteo da odobrovolji taksistu.

„Mučenik, nema čak ni svoj auto. Radi za neku bednu platu.“

„Kragna od košulje mu sva isprana, jadničak“, dodala je majka.

Posle toliko godina ostala je teskoba i rečenice kojima je okončana epizoda sa taksistom. I teret stida, strepnja

sa kojom će Vladan slušati oca kad god bi ovaj uzeo reč u društvu. Nikada nije prekidao druge dok govore, strpljivo bi sačekao svoj red, i onda bi progovorio. Ukoliko bi ga sagovornik prekinuo, otac nije negodovao, nije se nadglašavao, već se izmicao, i često potpuno začutao. Poluotvorena usta koja čekaju svoj red, to je bila Vladanova slika oca.

Ni u porodičnom krugu, ili sa prijateljima, nije bio drugačiji. Kada bi progovorio, nastupala je tišina. Svi su nešto iščekivali. Otac se zbunjeno osvrtao, i započinjao priču koja često nikakve veze sa temom razgovora nije imala. Ako bi malo popio, na kraju bi uvek došli albino ljudi. Tvrdio je da je zbog njih izmišljen esperanto. Po očevoj teoriji, albino ljudi su tanana bića, osetljiva, puna uviđavnosti prema okolini, zato i govore esperanto, jezik koji malo ko razume, kako slučajno ne bi nekoga povredili. Sa nekoliko reči na esperantu otac bi okončao svoju rolu.

Zašto ga nikada nije pitao odakle mu ta priča? Nije otac bio ni glup ni neobrazovan da bi stvarno verovao u tu nadrealnu konstrukciju, a opet – sa uživanjem je ponavljao kad god bi se opustio uz koju čašicu. Naročito je konstataciju o tananim osećanjima izgovarao ozareno. Je li otac time hteo da poruči nešto drugo, da pošalje okolini informaciju o sebi? Ko će ga znati. Nije ga pitao ni to, kao ni štošta drugo što je ostalo nedorečeno, a sad je kasno za bilo kakav razgovor.

Da, nije se bavio svojim ocem nimalo. Poneo je hipoteku njegove slabosti i nesposobnosti da protivureči. Urođeni manjak samosvesti. I zato je bio ljut na njega. Kako su drugi odlučni u svojim izjavama! Kada nešto izgovore,

to je kao britvom odsečeno. Neće biti da su svi oni tvrdoglavi glupani.

Pokušava da do kraja odgonetne šta sve čini tovar nasleđen od oca. Nije to samo nesigurnost koja bi ga obuzela kada bi se našao u većem društvu, već i neodoljiva potreba da druge odobrovolji. Ma koliko te dve osobine bile jedna drugom uslovljene, nije Vladan smišljao načine da usreći okolinu kako bi maskirao nesigurnost. Jednostavno, nije bio gavran, nije prizivao nesreću, nije potajno uživao u prenošenju loših vesti. Na studijama je napisao priču o poštaru koji namerno sa zakašnjenjem dostavlja telegrame sa vestima o smrti. Objavio ju je u *Književnoj reči*. Obećao je uredniku da će doneti i druge priče. Slagao je da piše samo da bi odobrovoljio tog ljubaznog čoveka. Više se nije pojavio u redakciji. Njega kreacija jednostavno nije zanimala. Vladana je privlačilo sporedno, zatoni ujednačenih intenziteta. Tamo gde se samo konstatuje, nabraja, knjiži. Gde nema takmičenja. Ne isticati se, prikrivati ono po čemu je drugačiji od drugih. A tu razliku osećao je u sebi, iako se nikada nije zapitao u čemu je ta posebnost.

Da li otuda ide što su ga i kasnije, u pubertetu, privlačile tihe, povučene osobe. Zazirao je od ekstrovertnih i bučnih žena. Izgradio je čitavu teoriju privlačnosti, ne bi li se sklonio od njih. Kao nož ga je iznenada presekla misao, zapravo pitanje, da li stvarno veruje da je ta njegova teorija imala više utemeljenja od priče o albino ljudima koji govore esperanto?

Pretpostavka da se suprotni karakteri i temperamentni privlače, da je to tajna dugih, uspešnih veza, nije imala uporište u slučaju Vladanovih roditelja. Oni su bili toliko

slični da se nije imalo šta međusobno nadopuniti, nego samo potvrditi. Nikada se nisu kajali za propuste i greške. Ukoliko bi tako nešto kasnije konstatovali, samo bi odmahнули rukom, uvereni da sve što im se događa jeste zbog nekog dobra koje je skriveno, ali postoji. Kao uvežban duo, tercirali su jedno drugome. Vladan ne pamti da su se ikada svađali. Među njima nije bilo neslaganja. Uvek su okolnosti, koje oni ionako ne mogu menjati, bile uzrokom svega lošeg. Prihvatili su postojeće stanje. Tapkalo se u mestu, bez rizičnih iskoraka.

Godinama kasnije, kada je već bio u braku sa Snežanom, upoznavši drugačije svetove, Vladan je naslutio da je odrastao pored roditelja osobenjaka. Sve što je iziskivalo rizik, nagoveštavalo promene za koje se ne može unapred znati da donose boljitak, bilo je izvan njihovog univerzuma. Tu nije bilo onih sitnih porodičnih trvenja koja su činila svakodnevicu kuća u koje je još kao dečak zalazio.

Da li je zato prikrivao svoje roditelje? Od drugih, ali i u sebi od sebe samog? Seća se dobro kako je u osnovnoj školi maštao da je usvojen, da se iznenada pojavljuju njegovi pravi roditelji koji su ga očajnički tražili, koji ga potom vode u jedan sasvim drugačiji svet. Dok se to ne dogodi, nastavljao je da laže okolinu. Ocu je izmišljao rukovodeće funkcije u Vojnoizdavačkom zavodu, majku je unapređivao u višeg savetnika odeljenja finansija u Privrednoj komori grada, gde je ona bila običan službenik.

U kakvoj istosti su njih troje živeli! Osećao je tupu teskobu od kretanja prostorom trosobnog stana na Novom Beogradu. I uvek slično okruženje, ma gde otputovali. Kao da drugi ljudi, drugi svetovi ne postoje sem u knjigama i

na filmovima. Čak su i na letovanju upoznavali isključivo sebi slične.

„Stari deo Novog Beograda“, naglasio bi otac odrednicu kojom je davao koordinate njihove adrese, da bi zatim usledilo bliže određenje, „sasvim u blizini bioskopa *Fontana* i Robne kuće“, izgovoreno sa takvom važnošću kao da se radi o Akropolju, Mulu Ružu ili Fontani di Trevi.

Sagovornik bi značajno klimnuo glavom, i onda u zamenu isporučio slične priloške oznake: Zaloška cesta; neboder kod autobuske okretnice na Kantridi; poslednja tramvajska stanica jedanaestice na Črnomercu; između Arene i kina *Istra*; nedaleko od RR Zavoda u smeru Niške banje; na Sepetarevcu, u Dalmatinkinoj kući preko puta napuštene sinagoge; na dunavskom keju blizu Limanskog parka; pored stadiona na Poljudu; na obali Trebišnjice kod Begove kuće... Jedna iščezla geografija zemlje koja je počela da se raspada kada su se Snežana i on upoznali. Gde su nestali ti dobroćudni ljudi, ona poslušna većina koja je stvarala iluziju da je tako oduvek, i da će tako uvek biti? Ili sve zavisi u kojem životnom dobu se participiraju prelomni istorijski događaji? Jer, drugačiji je pogled deteta koje tek začinje vlastito iskustvo od pogleda umornog pedesetogodišnjaka čije sutra je sve manje, i sve bliže.

Kako na istorijsku scenu stupi većina? U vreme Vladanovog odrastanja većina su bili radni ljudi; njemu se činilo da su oni oduvek tu, i da nikada neće nestati. Po interfonima novobeogradskih solitera bilo je toliko mnogo slovenačkih, makedonskih, muslimanskih imena, koja će samo dve decenije kasnije postati disonantna, i sve ređa. Gde se izgubila većina? Ono što je izgledalo da je zauvek

određeno premetnulo se u još jedno međuvreme. Biće potrebno da dečak postane umorni pedesetogodišnjak pa da shvati da nigde nema kompaktno preovlađujuće većine. Postoji samo ona ogromna amorfnu sredina koja balansira između opcija i održava ravnotežu. Ono što je većina, to su ćutači koji uvek dozvole da neka opcija pobedi. Sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog veka ćutači i dizači ruku na radničkim savetima širom tadašnje zemlje utabali su teren za zlo koje će doći, i zavladatai još jednim međuvremenom.